

112090 - Sözleşmelerde Cezai Şart Ne Zaman Geçerlidir, Ne Zaman Değildir?

Soru

İthalat ve ihracat şirketim var, yurt dışından mal ithal edip yurt içindeki tüccarlara satıyorum. Müşteriyi, ürünün bedelini ödemede gecikmesi halinde tazminat ödemeye zorlayan ayrıca bazı durumlarda beklenen kazancı da telafi eden cezai şart içeren sözleşmenin hükmü nedir? Cezai şart sözleşmesi, bana uygulandığında benim de bunu müşteriye yansıtmam caiz midir?

Detaylı cevap

Asıl yükümlülüğün borç olduğu sözleşmeler hariç olmak üzere, mali sözleşmelerde cezai şart konulması caizdir. Mesela bir ürünü taksitle satın alan kimsenin, borcunu ödemede gecikmesi halinde bu bedeli aşan bir bedel ödemesini şart koşturmak caiz değildir. Çünkü bu artış borca ilave olacaktır ve bu açık bir faizdir. Borç dışındaki hak ve yükümlülüklerle gelince, gerçekten vuku bulan zararın tazmini için cezai şart konulması caizdir.

İslam Fıkıh Akademisi, cezai şart hususunda şöyle demiştir:

Birincisi:

Hukukta cezai şart, sözleşme tarafları arasında; lehine şart koşulduğu tarafın, diğer tarafın taahhüt ettiğini yerine getirmemesi veya uygulamakta gecikmesi durumunda uğrayacağı zarar için hak kazanacağı tazminatı tahmin etmeye yönelik bir anlaşmadır.

İkincisi:

Konsey, 85 (2/9) sayılı Selem kararında yer alan cezai şarta ilişkin daha önceki kararlarını teyit ediyor: (Teslim edilecek eşyanın tesliminde gecikme oluşması durumunda cezai şart getirilmesi caiz değildir, Çünkü Selem akdi bir borçtur ve gecikme nedeniyle borcun artırılmasının şart koşulması caiz değildir.) Ve İstisna' 65 (3/7)'deki kararı. Metni şöyledir:

(İstisna' sözleşmesinde mücbir sebepler olmadıkça, iki tarafın mutabakatına göre cezai şart konulması caizdir). Taksitli satışlara ilişkin 51 (2/6) sayılı kararı) ve metni şu şekildedir: (Alıcının/borçlunun) taksitleri belirlenen tarihten sonra ödemede gecikmesi halinde, önceden veya şartsız olarak borca herhangi bir ilaveyi ödemeye zorlanması caiz değildir. Çünkü bu, haram olan faizdir.

Üçüncüsü: Cezai şart asıl sözleşmeye bağlanabileceği gibi, zararın meydana gelmesinden önce ek sözleşmede yer alabilir.

Dördüncüsü: Asıl yükümlülüğün borç olduğu sözleşmeler hariç olmak üzere, mali sözleşmelerde cezai şart konulması caizdir.

Buna binaen örneğin yüklenici için müteahhitlik sözleşmelerinde, tedarikçi için tedarik sözleşmesinde ve imalatçı (satıcı) için İstisna' sözleşmesinde, taahhüt ettiği şeyi yerine getirmediği takdirde veya uygulanmasında gecikme yaşandığı takdirde bu şart; caizdir.

Fakat borçlunun/müşterinin zor durumda olduğu veya bilerek erteleme yaparak kalan taksitleri ödemediği durumlarda cezai şart caiz değildir. Ayrıca İstisna' sözleşmesinde (alıcı) borcunu zamanında yerine getirmediği durumlarda cezai şart koşmak caiz değildir.

Beşincisi: Tazmin edilebilecek husus; fiili mali zararı, zarar gören kişinin uğradığı gerçek zararı ve kaçırdığı teyit edilen kazancı içerir. Ancak ahlaki veya manevi zararı kapsamaz.

Altıncısı: Aleyhine şart koşulan kişinin sözleşmeyi ihlalinin, kendi elinde olmayan bir nedenden kaynaklandığını veya şart koşulan kişiye herhangi bir zarar verilmediğini ispat etmesi durumunda cezai şart uygulanmaz.

Yedincisi: Mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine gerekli görüldüğünde veya tazminat miktarı abartı ise miktarda değişiklik yapabilir. İslam Fıkıh Konseyi Kararları s. 371 Katar Vakıflar Bakanlığı Baskısı.

Bu konu İslam Araştırmaları Dergisinde şöyle yer almıştır.

Oy birliğiyle sözleşmelerde uygulanan cezai şart geçerli bir şart olup uygulanır. Ancak şeri olarak mazeret sahibi bunu ihlal ettiğinde mazereti gereğince uygulanmaz. Şayet ceza şartı örf bakımından fazla ise ve şer'i kuralların amacı dışında ise adaletli bilir kişilere başvurulur. Yüce Allah şöyle buyurdu: "İnsanların arasında hüküm verdiğinizde adaletle hükmedin", "Bir topluma olan kininiz, sakın ha sizi adaletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır." Rasulullah s.a.v şöyle buyurdu: "Kendine ve başkasına zarar verme!"

Sonuç olarak ürünlerin teslim zamanı ile ilgili zamanında teslim etmediğiniz takdirde müşteri aleyhinize cezai şart uygulayabilir. Ancak müşteri bakiyeyi zamanında ödemediği takdirde ona cezai şart uygulamanız caiz değildir. Ancak ihracatçı firma aranızda olan sözleşmeye aykırı davranırsa onlara cezai şart uygulayabilirsiniz.

En iyisini Allah bilir.